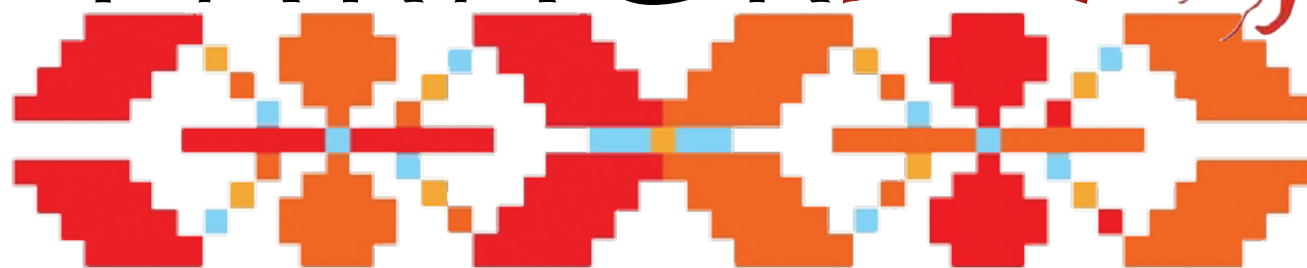

nr.2

25 octombrie 2011

PARAGRAFF

Ziarul Astra Film Festival Sibiu

Documentare indispensabile în viața de zi cu zi

Convorbire cu Csilla Kató, director de programe

Documentarul observațional, etnografic, independent, de televiziune, de investigație... Toate aceste categorii/subgenuri de filme documentare sunt reprezentate și discutate anul acesta la *Astra Film Festival*. De ce această alegere?

La edițiile anterioare, am creat programe-focus dedicate unei regiuni (Balcanii în 2002) sau unei țări (Rusia în 2004, România în 2006, Turcia în 2009). Anul acesta, putem zice că focusul este pe **documentar** în sine. În percepția populară, filmul documentar este cel de televiziune. Or, întâlnirea camerei cu realitatea (o aventură de la care a pornit cinematograful, acum mai bine de 100 de ani) a produs nenumărate moduri de abordări filmice. Documentarul independent este o zonă crucială de experimentare în domeniul reprezentării filmice a realității și, totodată, o sursă de inspirație și de reînnoire a filmului de ficțiune.

La fiecare ediție, încercăm să selecționăm în competiție cât mai multe filme din această zonă a documentarului independent. Iar anul acesta am ales câteva genuri de documentar, unele din această zonă a experimentării cinematografice (observațional, *webdoc*), sau altele genuri consacrate, dar puțin cunoscute cu adevărat (documentar etnografic, de televiziune, de investigație), considerând că este importantă cunoașterea acestor subgenuri în detaliu, într-un cadru adecvat al unui masterclass cu proiecții de film.

Programe tematice (documentare eco, documentare TV pentru copii etc.), care, fără multe prelegeri și explicații, îi invită pe spectatori la film, completează paleta variată a genului documentar.

Judecând după selecția de la edițiile precedente, s-ar putea spune că programatorii *AFF* preferă documentarele observaționale (de exemplu, în defavoarea celor poetice și/sau intervenționiste). Ca selecționar *AFF*, care sunt principalele criterii după care vă călăuziți?

La această ediție, am păstrat același principii de selecție pentru competiție. În primul rând, s-au păstrat interesul și perspectiva inițială a Festivalului de a prezenta documentare care abordează teme din zona necunoscută a societăților contemporane, din zona mentalităților, a regulilor nescrise care guvernează „din off” activitatea membrilor comunităților, fiind de multe ori mai puternice decât legile scrise. În această sens, ne plasăm în aceeași zonă în care activează antropologii, care fac cercetări de teren pentru a scrie studii despre societățile și culturile actuale. Însă abordarea cinematografică

continuare în pagina 2.....

Astra Film Festival 11, la 22 de ani... după revoluție

Toamna se numără... documentarele! Poate suna ridicol, dar toți participanții la edițiile anterioare *Astra Film Festival* știu că este un fapt cât se poate de adevărat. Adevărate sunt și imaginile documentare de pe marele ecran, căci, începând de astăzi, sălile de proiecție ale Casei de Cultură din Sibiu vor prezenta publicului realități din toate colțurile lumii. Producțiile românești au atât propria lor competiție, cât și secțiunea specială „Made in Romania”, astfel încât **AFF** include cele mai interesante documentare autohtone din ultimii ani. Deschiderea oficială a Festivalului are loc de la orele 19:00, în Sala John Marshall, fiind urmată de proiecția, în prezența realizatorilor (regizorul Laurențiu Calciu și producătorul Rupert Wolfe Murray), a filmului *După revoluție*, un document(ar) remarcabil despre România imediat postdecembristă. În paralel, filmul *Anotimpul funeraliilor* al canadianului Matthew Lancit ne aduce mai aproape câteva dintre tradițiile și ceremoniile specifice culturii cameruneze. Orice proiecție a *Autobiografiei lui Nicolae Ceaușescu* de Andrei Ujică constituie un eveniment în sine. Cine a ratat acest impresionant film de montaj nu ar trebui să rateze proiecția de diseară din Sala Mircea Săucan. Însă tinerii cinești vor prefera să sară peste câteva filme din timpul zilei, pentru a participa la masterclass-ul despre documentarul observațional susținut de Cristi Puiu, pionierul Noului Cinema Românesc. Timp de trei zile, la Sala Studio, va fi proiectată câte o parte a amplului și minunatului documentar chinezesc *Tie Xi Qu: West of the Tracks*, semnat de Wang Bing. Pe scurt, un nou eveniment de neratat.

inovativă, folosirea limbajului documentarului, este de asemenea un criteriu de bază atunci când selecționăm filmele. Vizionarea acestor documentare nu este necesară numai pentru specialiști, ci este indispensabilă în viața de zi cu zi, în societatea modernă de masă, în care suntem nevoiți să interacționăm cu oameni din culturi și cu mentalități diferite.

După momentul său de glorie maximă din 2004, atunci când filmele a patru regizori români (Dumitru Budrala, Florin Iepan, Alexandru Solomon și Ileana Stănculescu) au fost selecționate în cel mai important festival de specialitate din lume (IDFA Amsterdam), documentarul românesc postcomunist nu a cunoscut decât succese ocazionale la marile festivaluri, spre deosebire de filmul de ficțiune autohton. Ce credeți că le lipsește documentariștilor români pentru a se impune pe plan internațional?

În România, timpul curge altfel și succesul are altă unitate de măsură. Mă îndoiesc că selecția în competiție la IDFA este criteriul absolut al succesului prin care documentariștii se pot impune pe plan internațional. Oricum, este o întâmplare că opere individuale românești au fost selecționate atunci. Documentarul românesc este prezent în continuare la marile festivaluri de gen (Cinéma du Réel, FIDMarseille, Visions du Réel, Sheffield Doc/Fest etc.), unele au luat premii, în pofida faptului că se produc foarte puține filme. Cam aici văd lipsa cea mare – în numărul foarte mic de producții și în lipsa distribuirii lor chiar în România. Documentarele românești nu sunt cunoscute tocmai în România, chiar dacă au fost selecționate la IDFA.

Mihai Fulger
continuare din pagina 1.....

O regină cu un colosal potențial cinematografic

Convorbire cu Sorin Ilieșiu, autorul filmului Regina Maria – Ultima romantică, prima femeie modernă

Înainte de acest documentar, ați mai realizat două scurtmetraje, în 2002 și 2006, despre Regina Maria. Cum vă explicați atracția pe care o exercită, în ultimul deceniu, această personalitate istorică asupra dumneavoastră?

Regina Maria este o combinație de creativitate, vrajă, feminitate, forță, geniu (nu numai artistic, ci și politic), delicatețe, credință, sfințenie, optimism, religiozitate, fair-play, romantism și modernism, maternitate, naturalețe, umanitate, nonconformism, seducție, tenacitate, raționalism și visare. Are un colosal potențial cinematografic. De când s-a inventat fotografia și până azi, adică în ultimii 200 de ani, nu cred că există fotografii mai frumoase cu vreo regină. Frumusețea și expresivitatea erau sinonime pentru chipul și spiritul ei.

În autoportretul literar secret, intitulat *Adevărata Regina Maria*, citim:

„Da, Regina Maria. Regina României! Toate capetele se ridică atunci când numele ei este rostit, atâtea mituri, legende, povestiri se învârt în jurul numelui ei, iar mulți se întreabă câte dintre ele sunt adevărate. Ei bine, eu o cunosc mai bine decât oricine și pot să ofer un portret real al ei, un portret în care nici legenda, nici imaginația nu joacă vreun rol... Iată una dintre primele întrebări pe care și le pun atât bărbații, cât și femeile: este ea atât de frumoasă precum se spune? Ei bine, eu presupun că nu e, deoarece, dacă se spune despre ea că e una dintre cele mai frumoase femei din Europa, atunci sigur e vorba de o exagerare. Se spune că e una dintre cele mai frumoase regine!... Nu prea e un compliment, nefiind foarte multe regine, iar unele nu prea sunt frumoase...

Dar ce e frumusețea, în ce constă ea de fapt? În linie, trăsătură, expresie, culoare? În toate acestea, fără îndoială, dar adesea o femeie perfectă precum o statuie nu are nici șarm, nici succes. Nu e nimic clasic în cazul Reginei Maria. Frumusețea ei e imperfectă. Mai mult, ea nu mai e tânără, iar timpul nu are răbdare nici măcar cu reginele. Îmbătrânesc și e păcat. Mai am încă atâtea de făcut; e păcat pentru că fiecare an trebuie să-mi ia ceva din frumusețea

mea. Poporul meu totdeauna a fost mândru de ea. A fi frumoasă era privit întrucâtva ca una din îndatoririle mele regale. De când aveam cinci ani, eram o adevărată fiică a Evei în iubirea mea pentru haine frumoase; de altfel, frumusețea, sub orice formă, trezea în mine o dragoste înflăcărată, chiar păgână. (...) Ah! Eva! Unde s-a ajuns pornind de la frunza de viță!”

Cum s-a născut ideea interpretării textelor reginei de către Maia Morgenstern?

Inițial, concepusem filmul pe ideea că o voce din off interpretează textele selectate de mine din zecile de mii de pagini scrise de Regina Maria. Aveam nevoie de o voce care să sugereze o personalitate precum cea descrisă mai sus. Instantaneu, s-a impus o singură posibilitate, de fapt o certitudine: Maia Morgenstern. Sunt bun prieten cu ea de peste 25 de ani. Am sunat-o să-i propun să fie Regina Maria. Mi-a spus că da, după ce a interpretat-o pe Fecioara Maria (în 2004, în filmul *Patimile lui Hristos* de Mel Gibson), e în firea lucrurilor ca ea să o interpreteze și pe Regina Maria. Imediat după ce am terminat conversația telefonică cu Maia, mi-am dat seama că filmul are nevoie nu doar de vocea Maiei Morgenstern, ci mai ales de chipul ei, chipul Fecioarei Maria, chipul Reginei Maria. În 2006, după ce Maia a văzut filmul – realizat atunci în versiune scurtă –, mi-a spus că e unul dintre cele mai bune roluri ale ei. Acum, versiunea lungă a filmului redă și mai multe ipostaze ale personalității reginei, câteva nebănuite. Ca, de exemplu, ipostaza anticomunistă a reginei. Este atât de complexă personalitatea ei, încât ar încăpea doar într-un film serial.

Intenționați ca prin filmele dumneavoastră să schimbați percepția publică asupra Reginei Maria?

În primul rând, e vorba de cunoașterea Reginei Maria. Pe cât de celebră era ea înainte de regimul comunist, pe atât de necunoscută a devenit în timpul comunismului și postcomunismului. În aprilie 1992, la câteva zile după ce CNN a consemnat circa un milion de oameni care au ieșit pe străzile Bucureștiului să-l vadă pe nepotul preferat al reginei – adică pe M.S. Regele Mihai, care chiar, astăzi 25 octombrie, împlinește 90 de ani –, Securitatea postcomunistă (așa cum se comporta Serviciul Român de Dezinformații) a lansat teza că Regina Maria a fost o curvă. Sperăm că actualul SRI va dezavua această teză.

Vă considerați un nostalgic?

Nu am întâlnit o asemenea combinație de calități, precum cele menționate mai sus, la „reginele” republicane, comuniste și postcomuniste, cu care am fost și sunt contemporan: nici la Elena Ceaușescu, nici la Nina Ilescu, nici la Nadia Constantinescu și nici la Maria Bănescu – tiza Reginei. Probabil că voi rămâne un nostalgic.

Mihai Fulger

„Întotdeauna am preferat perspectiva antropologică celei jurnalistice”

Convorbire cu Rupert Wolfe Murray, producătorul filmului După revoluție

Sunteți jurnalist la bază. Ce legătură aveți cu lumea filmului documentar?

Prima legătură de acest gen s-a creat în 1990, atunci când am venit în România ca jurnalist corespondent al BBC Radio Scotland și l-am întâlnit pe Laurențiu Calciu, care doar ce își procurase o cameră video. Împreună, am început să ne plimbăm pe străzile Bucureștiului – eu ca jurnalist, el ca realizator de filme. Am învățat câteva lucruri de bază de la el. Privea filmul documentar dintr-o perspectivă observațională inspirată de filmele clasice pe care le văzuse în perioada comunistă. Apoi a plecat la Londra să urmeze

Facultatea de Film. De atunci, am încercat să lucrăm cât mai mult împreună și am făcut câteva filme, la care eu am fost producător, iar el – regizor.

Atunci când tratezi evenimente precum cele din După revoluție, jurnaliștii și cineasții de film au perspective diferite. Cum vedeți aceste diferențe?

Laurențiu obișnuiește să spună că nu sunt un personaj bun pentru filmele lui, pentru că sunt jurnalist și sunt obișnuit să intervievez oamenii. Știu întotdeauna ce să spun, mă gândesc la audiență – ce ar trebui și ce ar vrea ea să audă – și sunt înclinat să spun ceva care nu mă reprezintă, nefăcând decât să transmit un mesaj. Sunt conștient de faptul că eu am perspectiva jurnalistică, pe când el are perspectiva observațională, văzută ca perspectivă antropologică: atunci când se întâmplă un eveniment, te implici, observi cum acționează personajele și le lași să acționeze, sperând că vei găsi un personaj care să comunice într-un mod

După revoluție

(România, 2010)

Regia: Laurențiu Calciu

Documentarul observațional al lui Laurențiu Calciu tratează perioada ulterioară „Revoluției Române” din 1989. Deși nu sunt relatate direct evenimentele violente, precum cele cu „teoriști” sau mineri, situațiile surprinse de cameră aduc în prim-plan deopotrivă personalități politice și figuri necunoscute, care devin involuntar personaje în această cronică a haosului postdecembrist. Conflictul politic început odată cu decizia FSN-ului de a candida la alegeri marchează „intriga” filmului. Punctul central îl reprezintă, însă, opinia străzii, comentariile și conflictele indivizilor din mulțimi, referitoare la evenimentele la care asistă. Folosind cadre lungi și surprinzător de bine filmate, Calciu surprinde o serie de astfel de „dezbateri”. Unele ridicole, altele agresive verbal, toate reflectă efectele propagandei vechiului sistem, dar și a celui în curs de consolidare. Totuși, autorul nu cade în capcana de a crea un personaj colectiv. Intervențiile sale se limitează la inserturile prin care își numește subiecții anonimi. Astfel, facem cunoștință cu

Inginerul, Țăranul, Bărbatul în geacă de blugi și alte glasuri dornice de a fi auzite. Chiar și atunci când o mulțime scandează, Calciu recurge la prim-planuri și grosplanuri pentru a surprinde variatele emoții sau absența lor de pe chipuri. Este vizibil efortul documentaristului de a păstra o distanță cât mai mică față de centrul său de interes.

Ironia este prezentă în *După revoluție* doar datorită (prea) bine cunoscutului deznodământ al evenimentelor. Regulile documentarului observațional nu sunt, însă, încălcate. Obiectivitatea nu este afectată decât de alegerea

artistică a inserturilor, care nu schimbă cu nimic perspectiva asupra imaginilor, ci doar ajută spectatorul să identifice mai ușor personajele. Prezența jurnaliștilor și a observatorilor străini subliniază încercarea de obiectivizare a realizatorului, o încercare demnă de admirație, chiar dacă văzută în cinematografe cu o întârziere de două decenii.

Azi, orele 19:00, Sala John Marshall
(după deschiderea oficială a Festivalului)
Măine, orele 18:00, Sala Studio

Adrian Șerban

Anotimpul funeraliilor

(La Saison des funérailles, Canada, 2010)

Regia: Matthew Lancit

Un film despre moarte este un film trist, ar spune europenii. Nu și africanii, căci despre ei este vorba în *Anotimpul funeraliilor*. Mai exact, filmul prezintă tradițiile și obiceiurile specifice ritualurilor de

înmormântare dintr-un sat din Camerun. Și să vezi veselie și fericire, să vezi dans, măști și cântece. Așa se manifestă ei când vine vorba despre dispariția indivizilor.

Regizorul Matthew Lancit încearcă să ne explice aceste manifestări tipic cameruneze prin vocea unora dintre personajele filmului. Uneori reușește, alteori nu, în special pentru că realitatea în sine este destul de haotică și de dificil de încadrat într-un discurs narativ antropologic coerent.

Cel mai interesant mi s-a părut faptul că viața autorului este filmată și ea și se împletește din când în când cu viața personajelor din film. Aflăm că Matthew Lancit a plecat în Africa pentru a-și regăsi iubita și nici măcar nu s-a gândit că o să realizeze un documentar despre moarte. Datorită acestor schimburi de focus (uneori Africa, alteori viața regizorului) și de discurs (se aude un comentariu din off, vorbesc antropologii, dar și țăranii africani), *Anotimpul funeraliilor* capătă o dimensiune umană care uneori uimește.

La finalul filmului, înțelegi că africanii și europenii sunt în esență ființe asemănătoare, care au, însă, valori extrem de diferite și feluri extrem de specifice de a vedea viața. Și de aici vine toată distracția.

Azi, orele 19:30, Sala Mircea Săucan
Violeta Neamțu

Sat fără femei

(Village without Women, Croația-Franța, 2010)

Regia: Srdjan Sarenac

Cei mai mulți dintre noi iau de bune lucrurile esențiale din jur, care ne fac posibilă existența cotidiană – apa curentă, utilitățile obișnuite ale unei locuințe decente, comunitatea de oameni din jurul nostru. De cele mai multe ori, viața ni se pare grea, în ciuda faptului că avem întotdeauna la îndemână aceste lucruri vitale. Imaginați-vă, în schimb, un cătun izolat undeva în Serbia, în care trăiesc trei bărbați singuri, care trebuie să se descurce fără toate acestea. Viața grea nu îi deranjează, însă, atât de mult cât îi deranjează singurătatea. „Fără femeie, viața nu e viață”. Numai că în satul Zabrdje, toate femeile mai vârstnice care locuiau aici înainte au cam murit, iar cele tinere au plecat la oraș. Dacă stai bine să te gândești, nu prea ai de ce să le

învinovățești pentru asta.

Spre deosebire de ceilalți doi frați ai săi, Dragan și Rodoljub, care și-ar dori, dar nu prea știu cum, Zoran, fratele mai mare, încearcă mai multe căi de a-și găsi o soție. E comică, dar și înduioșătoare asiduitatea cu care își reia de fiecare dată încercările. În ciuda tensiunilor dintre Serbia și Albania, se vede nevoit să plece în țara vecină, pentru a-și găsi acolo consoarta – poate în satele din nordul Albaniei, unde sărăcia forțează femeile să facă același lucru pe care îl fac bărbații ca Zoran de nevoie (să își caute un partener de viață departe de casă). Dar poate că nu e suficient să vrei ceva pentru ca acel lucru să se întâmple. *Sat fără femei* mixează inspirat tragi-comicul unei „chestiuni” la fel de ancestrale precum

viața cu câteva aluzii subtile la tensiunile socio-politice dintre Albania și Serbia, într-un documentar despre singurătate și nevoia vitală de celălalt.

Azi, orele 14:00, Sala John Marshall
Măine, orele 20:00, Sala Studio
Eliza Zdru

ParagraFF – ziarul Astra Film Festival Sibiu

Redactor-șef: Mihai FULGER; Redactori: Violeta NEAMȚU, Adrian ȘERBAN, Eliza ZDRU;
Tehnoredactor: Ioana MOLDOVEAN; Fotograf: Sebastian MARCOVICI

deschis. Laurențiu spune că există oameni care sunt prea insistenți – oameni ca mine –, care nu sunt buni comunicatori din perspectiva filmului pe care vrea el să îl facă. Apoi, mai pot exista oameni care sunt prea timizi, și nici aceștia nu sunt potriviți. Așa că ceea ce îi trebuie lui este cineva care este dispus să îi vorbească ca de la om la om, iar el va filma povestea evenimentului și a personajului.

Așa că punctul critic al acestui film și, de asemenea, aspectul său cel mai particular este faptul că totul este centrat pe personaj, la fel cum se întâmplă cu cele mai bune filme de la Hollywood. Ceea ce îmi displace la documentarele obișnuite este faptul că totul se rezumă la o poveste de tip jurnalistic – așa cum vezi la Discovery – și accentul nu cade pe personaj. În majoritatea documentarelor pe care le văd, nu există o evoluție a personajului, ci doar o poveste care se impune de sus. E vorba de un scenariu în care personajele sunt acolo doar pentru a ilustra un anumit punct de vedere; sunt ca niște fotografii sau ca un citat în sens jurnalistic, ca atunci când citezi pe cineva pentru câteva rânduri cel mult, iar povestea ta nu e deloc despre persoana respectivă.

Documentarul nostru este total străin de abordarea jurnalistică, spre deosebire de majoritatea documentarelor pe care le vezi la TV. Cei mai mulți oameni înțeleg documentarul ca fiind jurnalism cu un fir narativ puternic. E ca și cum ar fi o prelegere cu multă culoare, multă acțiune și efecte speciale. Totul este gândit dinainte în studio, unde ai genul de realizatori de știri care spun că vor un personaj care a luat parte la revoluție. Să luăm, spre exemplu, povestea lui Iliescu – în acest caz, ai face numai să recompii povestea din diferite perspective, ca într-o lucrare științifică, pentru a ilustra un anumit punct de vedere. Ai avea niște comentarii de ale lui Iliescu însuși, câteva imagini cu el, ai avea alți oameni care ar vorbi despre Iliescu și, la final, ceea ce ai vedea ar fi punctul de vedere al realizatorului. În schimb, ceea ce am face noi ar fi doar să îl filmăm pe Iliescu spunând ce are el de zis. Ar fi foarte subiectiv, am arăta perspectiva lui asupra lucrurilor. Aici ar fi marea diferență.

Ați avut conflicte din cauza opiniilor și a perspectivelor diferite?

Nu, deloc, pentru că niciodată nu am fost un jurnalist de carieră, am profesat doar vreo doi ani, între 1989 și 1990, perioadă în care am căpătat câteva deprinderi foarte utile, dar nu am rămas la această profesie, pentru că era foarte prost plătită, chiar și atunci, și exista multă nesiguranță, nu ți se respecta munca, câteodată nu ți se publicau articolele... Spre exemplu, unul dintre motivele pentru care m-am retras din jurnalism în România a fost faptul că, la șase luni după revoluție, singurul lucru care interesa presa internațională era povestea copiilor abandonați sau bolnavi de SIDA și mi s-a părut că să tot scrii despre asta ca jurnalist era un fel de exploatare. În schimb, am început să fac muncă de ajutor umanitar și am ajuns să locuiesc într-un sat din Botoșani, numit Valea Câmpului. Am

petrecut trei ani renovând case pentru copii cu handicap. De atunci, m-am implicat în multe proiecte finanțate de UE, iar Laurențiu Calciu obișnuia să ne viziteze foarte des; în casa pentru copiii cu handicap, spre exemplu, venea aproape în fiecare lună și filma ce făceam noi. A rezultat un material incredibil pe care l-a folosit pentru a fi admis la Facultatea de Film din Londra. Apoi eu am plecat în Balcani, am fost în Bosnia și Kosovo, dar în 1999 m-am întors în calitate de consultant PR și manager de proiecte finanțate de UE. La multe dintre aceste proiecte am lucrat cu Laurențiu. Spre exemplu, în 2001, am lucrat la un proiect pentru minoritatea romă, în care l-am implicat și

pe el ca realizator de film. Mai lucrasem înainte la o serie de proiecte de acest gen – unul într-o închisoare –, în general proiecte sociale sau de dezvoltare economică. Dar au rezultat niște filme foarte interesante. Întotdeauna am considerat potrivită abordarea sa, întotdeauna am preferat perspectiva antropologică în detrimentul celei jurnalistice. Eu și Laurențiu ne înțelegem foarte bine. Singura problemă pe care încă nu am reușit să o soluționăm este finanțarea.

Pentru că niciodată nu am reușit să primim destui bani pentru aceste filme. Cel mai recent film, *După revoluție*, l-am făcut cu proprii noștri bani. Chiar și atunci când reușești să primești bani pentru filme, e o nimica toată.

Referitor la film, în afara scenelor cu mulțimea și a discursurilor lui Iliescu și Rațiu, mai există o perspectivă interesantă, cea a jurnalistului internațional – mai întâi, la conferințele de presă și apoi când ei transmit ziarelor. Este o perspectivă mai sobră, mai rațională. Cum explicați această perspectivă diferită, a outsider-ului?

Cred că era foarte important să includem jurnalistul englez transmițând știrea prin telefon, în partea datorită tehnologiei – pentru că în 1990 nu exista e-mail și nici măcar fax, așa că singurul mod în care puteai transmite știrea era prin telefon. Pe atunci, zierele aveau mulți angajați al căror job era să vorbească cu jurnaliștii la telefon și să transcrie știrea. Evident, acest job nu mai există acum. În al doilea rând, este interesant faptul că este singura parte din film care oferă o perspectivă obiectivă asupra evenimentelor, o vedere de ansamblu, pentru că altfel poate fi destul de confuz. Evident, toți românii care apar în film sunt foarte pasionali și au o privire subiectivă asupra lucrurilor. Am ținut foarte mult la acea scenă, pentru că le oferă outsider-ilor o explicație rapidă a evenimentelor. De fapt, poți spune că asta e intervenția jurnalistică în film și a mea ca jurnalist. Am montat împreună cu Laurențiu filmul, la un calculator foarte vechi.

De asemenea, țineam foarte mult la două secvențe de la începutul filmului, cele cu Silviu Brucan și Dan Ioșif, pentru că mi se părea că oferea filmului o perspectivă internațională. Pentru că m-am implicat foarte mult în montajul filmului, se poate spune că, în acest sens, perspectiva mea jurnalistică e foarte prezentă acolo.

Iar principalul motiv pentru care am inclus secvența cu Iliescu la conferința de presă a fost faptul că era o dovadă a faptului că el a promis că va investiga Securitatea. Eram jurnalist pe atunci și aveam acces la acele conferințe de presă, la care Laurențiu putea intra în calitate de traducător al meu. Așa făceam pe atunci: eu îl însoțeam pe străzi, iar el mă însoțea pe mine la conferințele de presă și lucram foarte bine așa. Un alt aspect interesant a fost acela că era un jurnalist la acea conferință de presă – cel care l-a întrebat pe Iliescu despre Securitate –, jurnalist care acum se află în Libia, îl cheamă Chris Stephen, îi puteți citi articolele în „The Guardian”. Doar ce a scris un articol fabulos despre ultima zi a lui Gaddafi, cred că se afla chiar în Sirte în ziua asaltului, când Gaddafi a fost împușcat. Așa fac tipii ăștia - din România se îndreaptă apoi spre conflictele din Balcani, Serbia, Bosnia, apoi Irak și tot așa.

Cel mai nou festival în care am prezentat filmul a fost cel de la Edinburgh din acest an, în cadrul căruia a avut loc o dezbatere, unde s-au comparat revoluțiile română și arabă. Eu am proiectat filmul despre România, iar altcineva a arătat un film realizat în Libia. Apoi s-a discutat despre asemănările dintre cele două revoluții. Părerea mea a fost că principala asemănare dintre revoluția din România și cea din Egipt, spre exemplu, a fost faptul că, după înlăturarea dictatorului, speranțele tuturor au fost foarte înalte. Toate lumea se aștepta la o nouă eră minunată și am văzut cu toții ce a urmat de fapt...

Mihai Fulger

